

Mīlestība vienmēr galu galā ir traģēdija

Ar izrādes „Klusā daba ar resno puisēnu” režisoru Mihailu Gruzdovu sarunājas interneta žurnāla „Satori” redaktore Anna Andersone.

Kā jūs atradāt šo Jona Sapdaru lugu?

Es jau sen to gribēju iestudēt. Sākumā bija iecere to darīt ar Gundaru Āboliņu galvenajā lomā, viņam ļoti patika luga, bet tas neizdevās dažādu apstākļu dēļ. Pēc tam gribēju lugu uzvest Valmierā, bet arī tas nerealizējās. Tagad tā būs Dailē. Sapdaru pats ir pedagogs, aktieris un režisors, kas taisa labas izrādes. Viņš tagad dzīvo Rumānijā, bet ir studējis režiju Maskavā un pēc tam beidzis arī kinokursus. Ļoti interesants cilvēks. Viņš būs arī uz pirmizrādi.

Tātad dubulta atbildība.

Jā, protams.

Sapdaru savu lugu žanriski nodēvējis par komēdiju, un, sākot lasīt, tā arī šķiet, taču drīz vien atklājas, ka tā ir gandrīz vai eksistenciāla drāma. Kas tā būs jums?

Pamatā tā ir traģikomēdija. Tur ir ļoti daudz humora, bet ir arī daudz traģiskā, un pati luga arī beidzas diezgan traģiski. Piemēram – kā dzīvoja trīs Pompīlija „tantiņi”? Čaušesku laikā, nežēlīgā totalitārā režīmā.

Intervijā Liānai Langai pirms iestudējuma „Granātu krāsas aprobe” pirmizrādes jūs teicāt, ka vēlaties jaunā veidā paskatīties uz mīlestību. Vai šī tēma jūs interesē arī šobrīd?

Jā. Nesen skatījos dokumentālo filmu par Andreju Tarkovski, kur viņš pasaka ģeniālu frāzi: „Пришла беда – он маму разлюбил”¹. Tā ir nelaime. Mēs taču nevaram savaldīt stihiju. Tas nav ne slikti, ne labi – tā tas vienkārši ir. Mums tikai liekas, ka mēs varam mīlestību nopirkt līdzīgi kā māju un pateikt: tas ir mans īpašums! Mīlestība nav īpašums, un to nebarojot, mīlestība mirst.

Mīlestība šajā lugā parādās diezgan groteskā formā – trīs galvenā varoņa Pompīlija ellīgās krustmātes burtiski iznīcina savu aizbilstamo, pārlietu viņu mīlot. Vai izrādē jūs viņas attaisnosiet?

¹ „Pienāca nelaime – viņš beidz mīlēt mammu.” (no krievu val.)

Tas nav režisora uzdevums – attaisnot, būt prokuroram vai advokātam. Ideālā gadījumā skatītāju viedokļi dalās uz pusēm un sākas diskusija: vai tā ir mīlestība? Varbūt akla mīlestība? Variantu ir daudz, jo jūtu daba ir tik interesanta, tik pretrunīga! Mēs katrs zinām, kā mūsu tuvākajiem būtu jādzīvo. Katrs zinām, vai izrāde ir laba vai slikta. Mēs vērtējam, nevis uztveram. Mēs gribam vienoties, bet dzīvē vienoties nevar un ir jautājumi, ko šajā īsajā laika sprīdī starp piedzimšanu un nāvi nevar atrisināt.

Pompīlijs ir gandrīz vai laikmetīgs antivaronis – it nekādiem skaistuma standartiem neatbilstošs un 36 gados nevainīgs „nūģis”, kurš dzīvo kopā ar trīs vecām krustmātēm un vairāk interesējas par datoriem un ēdienu, nevis sievietēm. Kas jūs interesē šajā tēlā? Tas ir cilvēks, kurš šausmīgi ilgojas pēc mīlestības. Fiziski ilgojas. Viņa krustmātes to saprot un tāpēc atved viņam prostitutu. Kad Pompīlijs iemīlas šajā prostitutā, rodas paradokss – no vienas puses viņš ir ļoti nelaimīgs, jo pārcietis atrašanos psihiatriskajā slimnīcā, avāriju, bet no otras – caur iemīlēšanos šie mocību mirkļi, iespējams, bijuši skaistākie viņa dzīvē. Tur ir Dostojevska kaislības. Mīlestība vienmēr galu galā ir traģēdija un uzdod ļoti daudz jautājumu – Dievam, sabiedrībai, filozofijai, cilvēka raksturam. Tā uzreiz pieprasa rēķinu sev.

Kādā brīdī lugā Pompīlijs izsaucas: „Kam gan es sagādāju baudu, uzkrājot pa kilogramam nedēļā? Vai tas ir Dieva radījums?” Citā ainā viņš sevi salīdzina ar Svēto Georgiju, kurš pa vienam nocērt trīsgalvainā pūķa jeb trīs tantīņu galvas. Vēl citā ainā Pompīlijs sapņo, ka Lili, prostitūta, ko viņam noalgojušas krustmātes, nāk pie viņa kā Marija Magdalēna. Lugā ir diezgan daudz reliģisku motīvu – vai izrādē liksiet uzvaru arī uz tiem?

Protams, no turienes viss aug! Iemīlēties prostitutā jau ir problēma. Man nav nekādu iebildumu pret prostitūciju – tā ir ļoti sena un godīga profesija, un, manuprāt, vajadzētu legalizēt visus publiskos namus. Prostitūta ir godīgāka profesija kā aktiera, un nesen arī lasīju, ka bijušās prostitūtas ir vislabākās sievas. Paradoksāli, bet fakts – viņas ciena mīlestību un ģimeni. Tas ir pirmkārt, bet otrkārt – jājautā, kāpēc mums ir tāds liktenis? Kāpēc mēs esam tievi vai resni? Kāpēc mums ir tāds raksturs, un ne citāds? Jo sabiedrībai vajag standartu. Tiklīdz tu neiekļaujies standartā, tu esi nevajadzīgs. Cilvēki pensijas vecumā ir nevajadzīgi. Arī mīlestība principā ir nevajadzīga, lieka, liek cilvēkiem tikai mocīties. Kad cilvēks mīl, visa pasaule ir pret viņu, jo mīlestība traucē. To ir interesanti pētīt, jo jūtu daba ir ļoti daudzveidīga, un šīs lugas gadījumā tā ir arī ļoti pretrunīga.

Pēdējā laikā teātros tapušas vairākas izrādes, kuru uzmanības centrā ir sieviete – Džilindžera „8 mīlošas sievietes”, Ināras Sluckas „Sieviete”, Regnāra Vaivara „Divas māsas un draudzene”. Arī Sapdaru lugas centrā izvirzās sievietes. Kāpēc, jūsuprāt, tieši šobrīd mākslinieki jūt nepieciešamību runāt par sievietes lomu, būtību?

Šobrīd viss pasaulē mainās – tiek atvērtas robežas, visur pieejams internets. Arī sieviete sāk „mētāties” – vairs nejūtas kā sieviete, pievēršas feminismam. Tas notiek, jo vīrieši sāk uztvert sievietes kā „oho”², viņi nevar sievieti „atvērt”. To ir ļoti interesanti pētīt. Vasarā es noskatījos kādas četrdesmit filmas no pēdējo gadu prestižajiem kinofestivāliem – Venēcijas, Kannām, arī neformālajiem kinofestivāliem. Filmā “Viņa” spēlēja arī man mīlā aktrise Izabella Ipēra – vienkārši ģeniāli parādīta nežēlīgā Parīzes augstākā sabiedrība un tas, kā sieviete tajā burtiski mētājas bez mīlestības un uzmanības. Padomju laikos, kad nebija datoru, intīmā zona bija slēgta. Šobrīd tā ir atvērta, un liekas, ka var darīt visu ko, bet tā nav brīvība, tas ir mehānisks Rubika kubs – tu vari tā, tu vari šitā. Tas automātiski izspiež jūtas un mīlestību. Tur ir tā problēma.

² Nekatrās dzimtes vietniekvārds krievu valodā.